

В. І. Луговий, Ж. В. Таланова. Фінансово-економічне забезпечення дослідницько-інноваційної діяльності вітчизняної та світової вищої освіти: порівняльний аналіз / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // Вісн. Київ. нац. ун-ту технологій та дизайну. – 2012. – № 4, темат. вип.: [Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України]. – С. 9–18 : табл. – Бібліогр.: 23 назви.

Стаття викладена в авторській редакції (на момент подання до друку)

УДК 378 (1-87)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

В. І. ЛУГОВИЙ, Ж. В. ТАЛАНОВА

Національна академія педагогічних наук України, Інститут вищої освіти

Проаналізовано стан, причини та наслідки дослідницько-інноваційної недостатності національної вищої школи. Аргументована необхідність суттєвого посилення фінансово-економічного забезпечення наукових і науково-технічних робіт у вищих навчальних закладах України. Обґрунтовано пропозиції з дослідницько-інноваційної модернізації вітчизняної вищої освіти в контексті європейської інтеграції та світової глобалізації.

Ключові слова: вища освіта, дослідницько-інноваційна діяльність, фінансово-економічне забезпечення, конкурентоспроможність, європейська інтеграція, глобалізація.

У період незалежності України вітчизняна вища освіта поряд із здобутками зазнала певних втрат, що погіршують її якість і конкурентоспроможність [3; 4; 7]. З-поміж таких втрат – зниження потенціалу дослідницько-інноваційної компоненти вищої школи. Водночас за сучасного розуміння вищої освіти її сутнісною ознакою є наявність досліджень і розробок. Закономірно, що останні виступають ключовим фактором і критерієм досягнення вищими навчальними закладами світового класу [2; 13; 21; 23]. Зазначена вада вітчизняної вищої освіти стає особливо очевидною в умовах стрімкої європейської інтеграції, світової глобалізації, пошуку шляхів прискорення суспільного розвитку, порівняння з передовою університетською практикою [7; 15–23]. Стаття присвячена аналізу фінансово-економічного забезпечення дослідницько-інноваційної діяльності української вищої школи в контексті світових досягнень.

Останні два десятиріччя розвиток національної вищої освіти відбувався за несприятливих обставин – ігнорування економічно-організаційних засад ефективного створення та продуктивного функціонування вищих навчальних закладів. Тут і далі, крім спеціально оговорених випадків, йдеться про заклади III і IV рівнів акредитації (університети, академії, інститути, консерваторії). У 1960–1990 рр. один вищий навчальний заклад, що надавав повну вищу освіту, в середньому відкривався кожні два роки після ретельних обґрунтувань, узгоджень, підготовчих заходів, чіткої ідентифікації джерел ресурсної підтримки. Натомість у 1990–2010 рр. без забезпечення належних умов створено 200 таких закладів, тобто пересічно по десять – щороку. Упродовж одного 1994 р. валовий внутрішній продукт (ВВП) країни зменшився на 23 %, а кількість вищих навчальних закладів, навпаки, збільшилася на 46 % [7; 8; 11; 14].

Загалом, при зниженні за 20-річний період ВВП України на третину кількість університетів, академій, інститутів більш ніж подвоїлася, а чисельність студентів у них майже потроїлася. До того ж, не зростала адекватними темпами загальна кількість наявних у країні докторів і кандидатів наук (збільшення в 1,8 та 1,7 раза відповідно), професорів і доцентів, що становлять основу викладацького корпусу вищої школи. У зв'язку із загальним занепадом багатьох вищих навчальних закладів знизилася якість відтворення наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, адже понад 80 % аспірантів і докторантів готує саме вища школа. Також упродовж зазначеного періоду в країні майже вчетверо (з 3,1 до 0,82 %) зменшилася частка ВВП, що спрямовується на наукову і науково-технічну діяльність, і такою ж мірою – у секторі вищої освіти [5–8; 11; 14].

Крім того, значна частина вищих навчальних закладів формально набула статусу університетів, незважаючи на непридатність (насамперед дослідницько-інноваційну) до фактичної реалізації університетського призначення, місії – забезпечувати інноваційний тип прогресу, працювати на перспективу, бути локомотивами прориву в майбутнє, а не виступати в ролі професійних шкіл, орієнтованих на підтримання досягнутого. Тобто, відбулася втрата університетами свого родового професіоналізму, цільового покликання. Отже, виграш у кількості перекреслено зниженням якості, навіть у значно раніше створених закладах. Адже поява та домінування маси слабких закладів негативно вплинули на стан і умови функціонування та розвитку найкращих вітчизняних університетів, академій, інститутів, які опинилися в меншості, передовсім через розмивання загальнонаціональної ресурсної бази вищої освіти [7; 8; 11; 14].

Розпочатий останніми роками довгоочікуваний процес скорочення кількості вищих закладів освіти ще відбувається повільно (зменшення до 2011 р. на 8 закладів з 353 до 345, або на 2,3 %), однак поступово набирає оберти, що є позитивним [8].

Аби адекватно охарактеризувати національну вищу освіту взагалі, її дослідницько-інноваційну складову зокрема, доцільно здійснити їх зіставлення з авторитетними світовими та європейськими зразками, які можуть становити досягнуті норми оптимальної організації і ресурсного забезпечення та певні орієнтири для наслідування.

Тому для порівняння обрано характеристики вищої освіти статистично значущої добірки найуспішніших країн світу. Це – 34 передові країни Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). До складу ОЕСР (що, представляючи менше п'ятої частини населення, продукує майже три чверті ВВП світу) входять 7 країн “Великої сімки”, 21 країна Європейського Союзу, 10 інших розвинутих країн усіх континентів [15]. Також для порівняння взято групу з 29 країн Північної Америки (Канада, США) та Західної Європи, для яких збирає дані Інститут статистики ЮНЕСКО [16]. Крім того, розглянуто фінансово-економічне забезпечення досліджень і розробок у закладах вищої освіти 10 країн світу з найбільш розвиненим університетським потенціалом та Росії, яка має приблизно такі самі характеристики освітньо-наукової сфери, як і Україна [13; 21; 23].

У *табл. 1* наведено дані про фінансування вищої освіти, які свідчать про те, що українське суспільство, маючи некрайній економічний потенціал, інвестує у вищу школу відносно великі кошти [8; 11; 14; 15].

Таблиця 1.

**Частка ВВП, що спрямовується на вищу освіту
в Україні, країнах ОЕСР і Російській Федерації**

№	Країни, групи країн, роки даних	Частка ВВП на вищу освіту	Порівняння даних графи 3 із середнім за країнами ОЕСР (рядок № 2), <i>рази</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1.	Україна, 2011 р.	2,3 %	1,4
2.	Країни ОЕСР (середнє за країнами), 2009 р.	1,6 %	1,0
3.	Країни ЄС (21), що є членами ОЕСР, 2009 р.	1,4 %	0,9
4.	Російська Федерація, 2009 р.	1,8 %	1,1

Водночас структура асигнувань у вищу освіту України незадовільна з огляду на підтримання досліджень та інновацій у вищих навчальних закладах, як це показано в *табл. 2* [6-8; 11; 14; 15].

Таблиця 2.

**Частки від ВВП і від загальних видатків на вищу освіту коштів,
що спрямовуються на дослідження і розробки у вищій школі
України та країнах ОЕСР**

№	Країни, групи країн, роки даних	Частка ВВП на дослідження і розробки у вищій школі, %	Порівняння даних графи 3 із середнім за країнами ОЕСР (рядок № 2), <i>рази</i>	Частка досліджень і розробок у загальному фінансуванні вищої освіти, %	Порівняння даних графи 5 із середнім за країнами ОЕСР (рядок № 2), <i>рази</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
1.	Україна, 2010 р.	0,05 %	0,11	2,5 %	0,09
2.	Країни ОЕСР (середнє за країнами), 2009 р.	0,45 %	1,0	28 %	1,0

1	2	3	4	5	6
3.	Країни ЄС (21), що є членами ОЕСР, 2009 р.	0,46 %	1,02	32 %	1,1
4.	Розвинуті країни, що витрачають значно більше, ніж Україна:				
	- Фінляндія, 2009 р.	0,74 %	1,6	39 %	1,4
	- Швейцарія, 2009 р.	0,72 %	1,6	56 %	2,0
	- Швеція, 2009 р.	0,94 %	2,1	53 %	1,9

У табл. 3 наведено дані про дослідницько-інноваційні характеристики вищої освіти 10 країн з найрозвинутішим університетським потенціалом за мірками рейтингів «Шанхайський» і «Таймс» у порівнянні з середніми показниками країн ОЕСР та Російської Федерації [15; 22; 23].

Таблиця 3.

**Порівняння річних видатків на дослідження і розробки у вищій освіті
в країнах з передовим університетським потенціалом,
країнах ОЕСР і Російській Федерації у 2009 р.**

№	Країни	Вартість досліджень і розробок на одного студента*, дол. США ПКС**	Вартість підготовки одного студента*, дол. США ПКС**	Частка досліджень і розробок у видатках на підготовку, %	Видатки на дослідження і розробки як частка ВВП, %	Видатки на вищу освіту як частка ВВП, %	Частка досліджень і розробок у видатках на вищу освіту, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	США	2888	29201	9,9	0,26	2,64	9,8
2.	Сполучене Королівство	6449	16338	39,5	0,51	1,30	39,2
3.	Німеччина	6117	15711	38,9	0,50	1,28	39,1
4.	Японія	-	15957	-	-	1,56	-
5.	Канада	5806	20932	27,7	0,61	2,45	24,9
6.	Австралія	6208	16074	38,6	0,62	1,62	38,3
7.	Швейцарія	12113	21577	56,1	0,72	1,28	56,3
8.	Франція	4600	14642	31,4	0,47	1,51	31,1
9.	Швеція	10497	19961	52,6	0,94	1,78	52,8
10.	Нідерланди	6370	17849	35,7	0,60	1,68	35,7
Середнє по 10 (9) країнах		6783	18824	36,7	0,58	1,71	36,4
Середнє по 34 країнах ОЕСР		4202	13728	30,6	0,45	1,58	28,5
Середнє по 21 країні ОЕСР – членам ЄС		4325	12967	33,4	0,46	1,43	32,2
Російська Федерація		380	7749	4,9	-	1,82	-

Примітки: * в еквіваленті денної форми навчання;

** за паритетом купівельної спроможності (ПКС).

З табл. 3 випливає, що для 10 країн (усі вони є членами ОЕСР), які реально забезпечують найвищі позиції національної вищої школи за світовими рейтингами, частка досліджень і розробок у структурі навчання висококваліфікованих фахівців у вартісному вираженні збільшується випереджувально відносно росту загальної вартості підготовки студентів порівняно з країнами ОЕСР у цілому та країнами ОЕСР, що є членами ЄС. Тобто в закладах вищої освіти провідних країн більшою мірою реалізується принцип навчання через дослідження і розробки. Відносно невелика частка останніх у вищій школі США (9,9 %) значною мірою компенсується вагомими інвестиціями в розвиток бібліотечної справи та інформаційних ресурсів і технологій. Ситуація в Російській Федерації суттєво гірша і близька до української.

Однією з основних причин зазначеного неблагополучного становища в Україні є велика кількість вищих навчальних закладів та їхніх позабазових структурних підрозділів. Адже в умовах надто малого фінансування наукової і науково-технічної діяльності в секторі вищої освіти (6,3 % від загальних видатків на цю діяльність в країні) у більшій частині з них фундаментальні та прикладні науково-дослідні роботи і науково-технічні розробки взагалі не фінансуються [6; 7]. Флагмани української вищої школи Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» у 2011 р. мали обсяг фінансування наукових і науково-технічних робіт відповідно 82,6 та 65,4 млн грн. [12], що ледве складає десяту частину загальних видатків на утримання закладів.

Надмірне розростання вітчизняної вищої школи, ліцензований обсяг прийому лише на бакалаврські програми якої (1,2 млн у 2012 р. [1]) майже удвічі перевищив кількість молодих громадян відповідного вступу віку, призводить до її недоброякісності, інституційної та ресурсної дистрофії. За річною вартістю підготовки одного студента в ситуації зневаги до досліджень і розробок українські університети, академії, інститути програють не лише аналогічним закладам розвинутих країн, а й технікумам, училищам, коледжам (в 1,3–1,7 раза) [7; 8; 11; 14].

У табл. 4 порівнюється середня вартість навчання одного студента України та країн ОЕСР [8; 11; 14; 15].

Таблиця 4.

Співставлення середніх річних видатків на одного студента в Україні та країнах ОЕСР в еквіваленті повної (денної) форми навчання і паритету купівельної спроможності (ПКС)

№	Україна, групи країн, роки даних	Вартість, дол. США (ПКС)	Порівняння даних графі 3 із середнім за країнами ОЕСР (рядок № 2), <i>рази</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1.	Україна, 2011 р.	3,7 тис.	0,27
2.	Країни ОЕСР (середнє за країнами), 2009 р.	13,7 тис.	1,0
3.	Країни ЄС (21), що є членами ОЕСР, 2009 р.	13,0 тис.	0,95
4.	Сполучене Королівство, 2009 р.	16,3 тис.	1,2
5.	США, 2009 р.	29,2 тис.	2,1

Залишаючи поза увагою розвиток досліджень і розробок, вітчизняні вищі навчальні заклади часом беруться навчати студентів за контрактом лише за 320 дол. США (ПКС) на рік. У 2011 р. зафіксовано, що для трудомісткої підготовки фахівця за напрямом (спеціальністю) «фізика» виставлялась річна контрактна ціна 650 дол. США (ПКС). Розкид річних контрактних цін у 2011 р. становив від згаданих 320 до 6,2 тис. (для правознавства) дол. США (ПКС) [1; 3]. Цінові варіації свідчать про довільний підхід у визначенні цін з орієнтацією в основному на масові запити недосконало інформованого (зокрема щодо важливості дослідницько-інноваційної компетентності) та погано професійно орієнтованого населення, вага якого у фінансуванні прийому у вищу школу перевищує 50 %. Це, у свою чергу, нівелює галузеву збалансованість та імпакт-роль державного замовлення в навчанні фахівців за напрямами і спеціальностями, частка якого у фінансуванні прийому становить менше 50 % [7; 8; 11; 14] і яке так само уражене недооцінкою дослідницько-інноваційної складової підготовки.

Крім того, утворилася ще одна аномалія вищої школи, коли вищі навчальні заклади стали масово готувати непрофільних для них фахівців, не маючи для цього необхідних наукових шкіл. Нині кожен другий заклад (зокрема педагогічного, аграрного, інженерного й інших профілів) готує фахівців з права, необгрунтовано і недосконало дублюючи таку підготовку. Це також безпосередній наслідок легковажного ставлення до необхідності здійснення серйозних досліджень і розробок, як основи якісного навчання у вищій школі. Неправильна професійна орієнтація, доповнена низькою якістю вступників і їх наступної підготовки, спричиняють безробіття випускників, а також працевлаштування не за фахом, спонукаючи дипломованих фахівців здобувати іншу другу й третю (таку саму неконкурентоспроможну) вищу освіту поспіль, веде зрештою до перекваліфікації національної економіки, надлишку в ній фахівців з повною вищою освітою (переважно неякісною) [7; 8].

Не є оптимальним і співвідношення підготовки фахівців за рівнями і типами вищої освіти за Міжнародною стандартною класифікацією освіти версії 1997 р. (МСКО-1997) – 5А (теоретично орієнтованими), 5В (професійно спрямованими) і 6 (докторськими), як це видно з табл. 5 [16; 19].

Таблиця 5.

**Структура підготовки у вищій школі за рівнями і типами вищої освіти
за МСКО-1997 в Україні та країнах світу в 2009 р.**

№	Країни, групи країн	Рівні і типи вищої освіти за МСКО-1997		
		5А (теоретично орієнтовані)	5В (професійно-спрямовані)	6 (докторські)
1	2	3	4	5
1.	Україна	84 %	14 %	1 %
2.	Франція	71 %	25 %	3 %
3.	Країни Північної Америки та Західної Європи	77 %	20 %	3 %
4.	Країни світу в цілому	74 %	24 %	2 %

З одного боку, без достатньої дослідницько-інноваційної бази у вищій школі України спостерігається надмірне захоплення теоретично орієнтованим типом навчання, а з другого боку, та сама недостатність не дає змоги розвинути докторську (так звану дослідницьку) підготовку. Галузева структуризація вищої освіти України також не зорієнтована на інноваційний тип суспільного розвитку (див. *табл. 6*) [7; 16].

Таблиця 6.

Порівняння розподілу підготовки фахівців за укрупненими галузями вищої освіти в Україні та в середньому по Італії, Сполученому Королівству та Франції у 2009 р.

Країни	Науки (природничо-математичні)	Інженерія, виробництво та будівництво	Освіта	Гумантарні науки і мистецтво	Соціальні науки, бізнес і право	Аграрні науки	Охорона здоров'я та соціальний захист	Обслуговування, служби	Інші неідентифіковані галузі
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Україна, %	4	21	9	5	41	4	5	6	2
Середнє у % для Італії, Сполученого Королівства, Франції	10	13	8	14	35	1	16	2	1

З *табл. 6* неважко бачити, що Україна у 2,5 рази відстає за часткою випускників науково-природничої освітньої галузі, натомість надлишково готує фахівців з соціальних наук, бізнесу і права (найбільша та надто велика частка – 41 %). Це показаво характеризує загальний національний підхід, що утвердився, однак потребує зміни, стосовно достатності вищих навчальних закладів суто традиційного навчального (тобто не дослідницько-інноваційного) типу.

Деформована та розпорошена вища школа України не спроможна (і не прагне в умовах тривіального виживання) забезпечити необхідну критичну величину параметрів основної діяльності, зокрема, дослідницько-інноваційної, а відтак посісти будь-які місця в провідних міжнародних рейтингах (а це «Шанхайський» і «Таймс» [2]), на відміну від багатьох країн-сусідів й інших країн (*табл. 7*) [21; 23].

Таблиця 7.

**Наявність топ-університетів окремих країн у переліках світових рейтингів
вищих навчальних закладів «Таймс» (2011 р.) і «Шанхайський» (2012 р.)**

№	Країна	Кількість високорейтингових закладів	
		за рейтингом «Таймс» (402 заклади)	за рейтингом «Шанхайський» (500 закладів)
1	2	3	4
1.	Україна	-	-
<i>Країни-сусіди</i>			
1.	Польща, Росія	по 2	по 2
2.	Туреччина	4	1
3.	Угорщина	-	2

1	2	3	4
<i>Інші окремі країни</i>			
1.	Греція	1	2
1.	Естонія	1	-
2.	Єгипет, Словенія, Сербія, Хорватія	-	по 1
3.	Іран, Чеська Республіка	по 1	по 1
4.	Чилі	1	2

Отже, вища школа України не містить у своєму складі зразкові за міжнародними мірками університети, академії, інститути для рівняння на них, зокрема через відсутність достатньо розвиненої дослідницько-інноваційної діяльності.

Особливо разючими виглядають деформації вітчизняної вищої освіти в порівнянні з провідними вищими навчальними закладами екстра класу. Наприклад, пересічно топ-заклади вищої освіти світу, які входять до перших 30-ти найкращих, мають двохсотрічну історію, їх багаторічний досвід є ключовим фактором успіху, серед них немає новачків, яким до 50 років, що цілком закономірно з огляду на природній цикл становлення університетів, кафедр, наукових шкіл у них [9; 10]. Натомість в Україні, як зазначалося, вища школа, на дві треті складається із закладів, яким не більше 20-ти років і більшість з яких через їхній примітивізм не має перспектив самостійного розвитку. У середньому чисельність студентів одного приватного вищого навчального закладу (а таких 107 у 2011 р.) становить 2,1 тис., що утруднює створення потужної інфраструктури (навчальної, дослідницько-інноваційної, бібліотечної, забезпечення якості тощо) [8].

Фактично за роки незалежності також утрачено конкурентоспроможність заробітної плати науково-педагогічних і наукових працівників як основного чинника інноваційності. Як наслідок, інтелектуально-творча праця та науково-педагогічна, наукова кар'єра перестали бути престижними в суспільстві, привабливими для молоді [7; 11].

Публікації викладачів і дослідників навіть провідних національних університетів здебільшого не мають помітного імпаکت-фактору, їх цитованість дуже низька. Для порівняння: в університетах екстра класу цитування наукових праць становить майже 100 % (у першому за рейтингом «Таймс» Каліфорнійському інституті технології цей показник у 2011 р. становив 99,9 %, а в другому за цим рейтингом, натомість першому за рейтингом «Шанхайський», Гарвардському університеті – 99,8 %) [4; 21; 23].

Наукові бібліотеки як основні структурні підрозділи сучасних вищих навчальних закладів в українських закладах є порівняно невеликими, у них бракує підписки на провідні зарубіжні періодичні фахові видання, дуже невелика частина видань представлена в електронному форматі [8].

Із зазначеного вище випливають наступні практичні рекомендації щодо посилення дослідницько-інноваційної складової вищої школи в Україні.

По-перше, потрібна сильна та послідовна, законодавчо визначена та фінансово підкріплена державна політика з реформування вищої освіти з огляду на необхідність значного підвищення дослідницько-інноваційного потенціалу вищої школи як ключової умови її конкурентоспроможності.

По-друге, назрілим є, насамперед з метою досягнення критичної величини параметрів дослідно-інноваційної діяльності, невідкладне укрупнення вищих навчальних закладів, скорочення їхніх позабазових структурних підрозділів. Натомість у структурі фінансування закладів вищої освіти слід значно підвищити частку видатків на проведення наукової та науково-технічної діяльності. Це, між іншим, сприятиме збільшенню частки ВВП в країні на цю діяльність до норми, що визначена Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1,7 % ВВП) .

По-третє, потрібна ретельна «інвентаризація» вищих навчальних закладів і зменшення принаймні вдвічі ліцензованих обсягів підготовки фахівців у вищій школі з метою запобігання її розпорощенню, відновлення конкурентних засад добору студентів і викладачів, ефективної концентрації інших ресурсів в оптимально обмеженій кількості закладів з урахуванням їх профільності.

По-четверте, створення ефективної системи внутрішнього і зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні має спиратись з-поміж іншого на принцип науковості та інноваційності в підготовці висококваліфікованих фахівців (поширення навчання через дослідження та інновації), що сприятиме реалізації офіційно проголошених засад розвитку українського суспільства.

По-п'яте, має бути відновлена конкурентоспроможність оплати праці науково-педагогічного і наукового персоналу вищої школи.

По-шосте, важливо прийняти державну цільову програму з виведення двох-трьох провідних національних університетів на рівень 400-500 найкращих у світі не за будь-якими, а провідними («Шанхайський» і «Таймс» [2]) рейтингами.

Ці та інші першочергові заходи з комплексної модернізації вітчизняної вищої освіти з огляду на досягнення високого дослідницько-інноваційного статусу дадуть змогу забезпечити її конкурентоздатну якість у контексті євроінтеграції та світової глобалізації.

Список використаних джерел

1. Інформаційна система «Конкурс». Вступ до вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.vstup.info>.
2. *Луговий В. І.* Використання міжнародних рейтингів вищих навчальних закладів для ідентифікації найвищого університетського потенціалу [Текст] / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Вища освіта України. – Додаток 2 до № 3, том I (26). – 2011 р. – Тематичний випуск „Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – 700 с. – С. 296–308.
3. *Луговий В. І.* Організаційно-економічна оптимізація доступності та якості освіти [Текст] / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України / Вісник Київського національного університету технологій та дизайну: Тематичний випуск 2011, № 5 (61). – 405 с. – С. 8–17.
4. *Луговий В. І.* Якість викладання, досліджень, публікацій – ключовий фактор у досягненні вищими навчальними закладами світового класу та критерій оцінювання діяльності науково-педагогічних кадрів вищої школи [Текст] / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України. – К., 2012. Випуск № 70, частина I. – 276 с. – С. 3–10.
5. Наука України. Стат. зб. / Мінстат.; [авт.: В. П. Жукович, О. І. Изотенко, Є. М. Жуйкова та ін.; заг. кер. О. Г. Осауленка, М. В. Пітцика] – К., 1995. – 106 с.
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: 2010 : стат. зб. / Держкомстат України ; відп. за вип. І. В. Калачова. – К. : ДП «Інформ.-видавн. центр Держстату України», 2011. – 283 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (друге видання) [Текст] / Нац. акад. пед. наук України ; [авт.: В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін. ; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), В. М. Мадзігон (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Пед. думка, 2011. – 304 с. – Бібліогр.: с. 149–167. – (До 20-річчя незалежності України).
8. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2011/12 навчального року: Стат. бюлетень [Текст] / Державна служба статистики України; Відп за вип. І. В. Калачова – К.: ДП „Інформаційно-аналітичне агентство”, 2012. – 219 с.
9. *Слюсаренко О. М.* Вік і досвід («вислуга років») університетів як чинник досягнення ними світового класу [Текст] / О. М. Слюсаренко // Вища освіта України. – № 1. – 2012. – С. 75–80.
10. *Слюсаренко О. М.* Вікова історична та регіональна специфіка топ-університетів [Текст] / О. М. Слюсаренко // Вища освіта України. – № 2. – 2012. – С. 85–91.
11. Статистичний щорічник України за 2010 рік [Текст] / Держстат України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. Н. П. Павленко. – К.: ТОВ „Август Трейд”, 2011. – 560 с.
12. Статистичні показники діяльності вищих навчальних закладів Київського вузівського центру / Рада ректорів Київського вузівського центру; 2-е доп. вид. [Текст]. – К.: НТУУ «КПІ» ВПІ ВПК «Політехніка», 2012. – 40 с.
13. *Таланова Ж. В.* Докторська підготовка у світі та Україні: монографія / Ж. В. Таланова [Текст]. – К.: Міленіум, 2010. – 476 с.
14. Україна у цифрах у 2011 р.: Стат. зб. [Текст] / Державна служба статистики України; За ред. О. Г. Осауленка; Відп. за вип. О. Е. Остапчук. – К.: ТОВ „Август Трейд”, 2012. – 252 с.
15. Education at a Glance 2012: OECD Indicators. – Paris: OECD Publications, 2012 [Electronic resource]. – URL: <http://www.oecd.org/document>.
16. Global Education Digest 2011: Comparing Education Statistics across the World [Electronic resource]. – URL: <http://www.uis.unesco.org>.
17. Human Development Report, 2010. – New York, USA, 2010 [Electronic resource]. – URL: <http://hdr.undp.org>.
18. Human Development Report, 2011. – New York, USA, 2011 [Electronic resource]. – URL: <http://hdr.undp.org>.
19. International Standard Classification of Education. ISCED 1997 / UNESCO [Electronic resource]. – URL: www.uis.unesco.org/en/pub/pub.
20. International Standard Classification of Education. ISCED 2011 / UNESCO [Electronic resource]. – URL: www.uis.unesco.org/en/pub/pub.
21. The Academic Ranking of World Universities. Shanghai Jiao Tong University in China. [Electronic resource]. – URL: <http://www.arwu.org/>.
22. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. – Режим доступу: <http://www.bologna2009benelux.org/>.
23. THE World University Rankings 2011 [Electronic resource]. – URL: <http://www.timeshighereducation.co.uk/>.

Владимир Луговой, Жаннета Таланова.

Финансово-экономическое обеспечение исследовательски-инновационной деятельности отечественного и мирового высшего образования: сравнительный анализ.

Проанализированы состояние, причины и последствия исследовательски-инновационной недостаточности национальной высшей школы. Аргументирована необходимость существенного усиления финансово-экономического обеспечения научных и научно-технических работ в высших учебных заведениях Украины. Обоснованы предложения по исследовательски-инновационной модернизации отечественного высшего образования в контексте европейской интеграции и мировой глобализации.

Ключевые слова: высшее образование, исследовательски-инновационная деятельность, финансово-экономическое обеспечение, конкурентоспособность, европейская интеграция, глобализация.

Volodymyr Lugovyy, Zhanneta Talanova.

Financial and Economic Ensuring of Domestic and World Higher Education Research and Innovation Activity: Comparative Analysis.

State, causes and effects of national higher education research and innovation activity insufficiency are analyzed in the article. The necessity to strengthen substantially the financial and economic ensuring of scientific and scientifically-technical works in the Ukrainian higher education institutions is argued. Suggestions on research and innovation modernization of the domestic higher education in the context of European integration and world globalization are grounded.

Key words: higher education, research and innovation activity, financial and economic ensuring, competitiveness, European integration, globalization.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Луговий Володимир Іларіонович (V.I. Lugovyy) – доктор педагогічних наук, професор, перший віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України, національний експерт з реформування вищої освіти в Україні;

Таланова Жаннета Василівна (Zh.V. Talanova) – доктор педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПН України, менеджер з аналітичної роботи Національного Темпус-офісу в Україні.